

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Н. КАРАЗИНА

ЛЕБІДЬ АНДРІЙ ЄВГЕНІЙОВИЧ

УДК 111,83:141.312

**ПАРАДИГМИ НАУКОВОЇ ІСТИНИ
В АНАЛІТИЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ**

Спеціальність 09.00.05 – історія філософії

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора філософських наук

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант:

доктор філософських наук, професор
Пугач Борис Якович,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, професор кафедри
теорії культури і філософії науки

Офіційні опоненти:

доктор філософських наук, професор
Аляєв Геннадій Євгенович,
Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка,
завідувач кафедри філософії і соціально-
політичних дисциплін

доктор філософських наук, професор
Мозгова Наталія Григорівна,
Національний педагогічний університет
імені Михайла Драгоманова,
завідувач кафедри філософії

доктор філософських наук, професор
Петрушов Володимир Миколайович,
Український державний університет
залізничного транспорту,
завідувач кафедри філософії та соціології

Захист відбудеться 24 жовтня 2018 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.051.06 в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи 6, ауд. 243.

З дисертацією можна ознайомитися в Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розіслано 20 вересня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Подольська Т. В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Аналітична філософія на сьогодні є одним із найвпливовіших і, тим не менше, малодосліджених явищ на теренах Центральної та Східної Європи і, зокрема, на пострадянському просторі. Чи не традиційно сталою в філософському середовищі є думка щодо протиставлення аналітичної філософії так званій «континентальній філософії» в образі, не властивім філософам-аналітикам філософувань стосовно екзистенційної, культурологічної, історико-філософської тощо проблематики.

Існує думка, що представники аналітичної філософії перебувають, так би мовити, в топосі ἐπιστήμη, сайєнтичного за своїм характером, тоді як «континентальні філософи» послідовні в позиції антисайєнтизму в топосі σοφία, що не відміння досить потужну традицію метафізичної проблематики в аналітичній філософії та проблематики філософії науки в «континентальній філософії». А, отже, поділ на аналітичних та континентальних філософів є умовним. Здебільшого уживання таких маркерів мало б відокремити field research аналітиків та не-аналітиків, які почасти порушують тематичні кордони один одного.

Хоча стиль філософування філософів-аналітиків певною мірою й передбачає заактуалізованість формально-логічного, контрфактичного чи-то концептуально-семантичного інструментарію вирішення філософських проблем, тим не менше, на сьогодні вони досліджують почасти «несумісні» питання та проблеми: істини, мови, реальності, свідомості, історії, культури, релігії, науки тощо.

Така багатоманітність дослідницьких практик та засобів реалізації поставлених завдань дещо ускладнюють дефініціювання аналітичної філософії, яка почасти постає чи-то як філософська традиція, чи-то як філософська школа, чи-то як філософський напрям. Така невизначеність дає підстави, приміром, Р. Рорті, вбачати відсутність у філософів-аналітиків спільної парадигми філософської діяльності, спільної думки з приводу вирішення основних філософських проблем. З-поміж іншого, аналітичними вважаються відкритість раціональній критиці та самокритика, антидогматичність та діалогічність, диверсифікація field research, логіцизм та інші. Відтак, те, що прийнято називати «аналітична філософія» є набагато складнішим феноменом, ніж це уособлюється його назвою і яка може постати як an umbrella term (загальне поняття, яким описується розмаїття філософських дослідницьких методологій та тенденцій).

Отже, аналітичну філософію здебільшого потрактовують як специфічний стиль філософування із різнобарв'ям напрямів, підходів, технік та стратегій реалізації аналітичного стилю філософських інвестицій, канонічним для якого є імператив, сформульований М. Дамітом і який можна викласти в такій редакції: не варто починати аналіз без встановлення значення термінів та критеріїв тієї мови, якою будеш послуговуватися в дослідженні.

Беззаперечним є той факт, що мовна проблематика із її зорієнтованістю почасти на суто технічні засоби вирішення філософських проблем, як то: логічні, контрфактичні, семантичні, концептуальні тощо, є однією з основоположних для аналітичної філософії, її mainstream'ом. У цьому контексті актуальним видається аналіз філософських аспектів та інтерпретацій класичного, основоположного для

філософії та науки поняття «істина», принагідно до його теоретичних, історико-філософських та прикладних аспектів зреалізованості. Аналіз предикату «істина» в контексті аналітичної філософії може бути осмислений не тільки через його аспектність чи-то інтерпретації, а й у контексті парадигмальностей, що визначають онто-логічний та епістемо-логічний статус теорій істини.

Ми послуговуємося дефініцією парадигми, як певної моделі, системи теоретичних, методологічних, аксіологічних тощо настанов і котрі постають як зразок вирішення філософських чи-то наукових завдань, як взірць діяльності дослідника. Поскілки таке визначення парадигми є дещо узагальненим, ми без смислових віктимацій під парадигмою розумітимемо, зокрема, підходи, методи, стиль мислення, прийняті способи доведення та аргументування.

Аналітика істиннісного предикату можлива в контексті двох парадигмальностей аналітичної філософії: парадигми реалізму та парадигми антиреалізму. Так, у контексті парадигми реалізму затверджується об'єктивне існування тих чи інших сутностей (ментальних, моральних, семантичних, математичних, фізичних тощо), відповідно, в парадигмі антиреалізму – їх неіснування. Ствердження (не)існування таких сутностей передбачає й визначення статусу цих сутностей у їх взаємодії із свідомістю, а потому і можливість їх адекватної репрезентації.

Парадигма реалізму та парадигма антиреалізму передбачає існування двох взаємопов'язаних модусів: онтологічного та гносеологічного. Онтологічний модус (анти)реалізму принципово затверджує (не)існування об'єктів, що репрезентовані в науковій теорії, мові, свідомості тощо. Гносеологічний модус парадигми (анти)реалізму затверджує щонайменше потенційну (не)пізнаваність репрезентованих об'єктів, явищ, а висловлювання щодо них можуть бути потрактовані чи-то як істинні, чи-то як хибні.

Предикат «істина» є поліваріативним феноменом і може бути помислений чи-то як властивість, чи-то як об'єкт, чи-то як функція тощо. Таке багатоманіття інтерпретацій зумовлене методологічними, історичними, прикладними та іншими маніфестаціями істини, а тому важливою є аналітика теоретичних, історико-філософських та прикладних аспектів реалістської та антиреалістської парадигм наукової істини в аналітичній філософії; рефлексія їх становлення та еволюції, побіжно досліджуючи зреалізованість парадигмальностей у практиці істиннісної оцінки носіїв істиннісного значення щодо ментальних, моральних, семантичних та інших феноменів.

У цьому контексті доцільно виокремити дві інтерпретаційні моделі істиннісного предикату: інфляційну та дефляційну. Очевидним є той факт, що класичне уявлення про істину апелює до її сутнісного потрактування, приписуючи істині абсолютний ціннісний та нормативний статус, підставовим для якого є реальність, фактичність. Такий підхід прийнято іменувати «інфляційним» і специфічним для якого є експліцитне визначення істини та її субстанційне обґрунтування. На противагу інфляційному підхід, основоположним для якого є демонстрація надлишковості істини, іменується «дефляціонізм». На відміну від інфляціонізму, в межах дефляціонізму наголошується на імпліцитному визначенні істиннісного предикату як функції.

Отже, предикат «істина» постає як системний феномен, маніфестований у триєдності його репрезентації: парадигма-аспект-інтерпретація, повсюдний на історико-філософський, науковий, соціокультурний та інші дискурси. Предикат «істина» в аналітичній філософії може бути проаналізований принагідно до його парадигмальності (реалістської чи/та антиреалістської) як системи підходів, методів, стилістики мислення, прийнятих і прийнятних способів доведення та аргументування; інтерпретації (інфляціоністської чи/та дефляціоністської) залежно від відповіді на питання що значить мати властивість «бути істинним» для будь-якого носія істиннісного значення; аспектності (теоретичних, історико-філософських, прикладних). Саме розгляд істиннісного предикату у його сутнісно-функціональній системності і заактуалізовує його дослідження в контексті аналітичної філософії та аналітичної алетіології.

Істиннісна проблематика є однією з класичних філософських проблем, заактуалізована ще стародавніми мислителями і надивовиж не полишена утаємничості і понині. Сучасна філософія не полишає істину поза своєї уваги, упосліджуючи у ній (істині) багатоманіття аспектів та інтерпретацій, особливо на маргінесі філософії та науки, а також у топосі міждисциплінарних та трансдисциплінарних дискурсів. Осмислення аспектності та поліваріативності предикату «істина» в сучасному філософському дискурсі відбувається щодо встановлення критеріїв раціональності (Абашнік В., Мозгова Н., Левін Г., Поппер К., Сокулер З.), точності наукового знання (Пугач Б.), адогматичності мислення (Петрушов В.), практик повсякденності (Карпенко І., Крамер М., Малькольм Н., Петренко Д.), семіотики культури, ідентичностей та трансгресивних станів суспільств (Гусаченко В., Загрійчук І., Пікок К., Суковата В., Титар О.), семантики та мови науки (Кисельов М., Пап А., Попович М., Прокопенко В., Соболева М., Тарароєв Я.), онтології, метафізики всеєдності, філософії модальностей та теоретико-ігрової семантики (Аляєв Г., Білик Я., Драгаліна-Чьорная О., Ледніков Є., Макєєва Л., Фейс Р., Хінтікка Я., Шрамко Я.).

Загально-теоретичні аспекти аналітичної філософії були визначені, зокрема, в працях Решера Н., Слуги Г., Соамса С., Страуда Б., Шрамка Я. та інших, де досліджується специфіка, проблемне поле, методологія, сучасний стан та перспективи аналітичної філософії, її зв'язок з іншими філософськими напрямками.

Історичні аспекти аналітичної філософії досліджувались Грязновим О., Джохадзе І., Коттінгемом Дж, Ніконенком С., Пассмором Дж., Сорелом Т., Строллом А., Сухановою О. та іншими. В наукових розвідках істориків аналітичної філософії досліджуються проблеми її генези, специфіки філософування, демаркації аналітичної та континентальної філософії, аналізуються постаті філософів-аналітиків та їх філософські системи.

Прикладні аспекти аналітичної філософії досить розмаїті: це і моральна філософія (Багнолі К., Крамер М., Кунео Т., Мур Дж., Ч'ю М.), і політична філософія (Баррі Р., Боббіо Н., Харт Г.), і філософія свідомості (Васільєв В., Вільямсон Т., Гупта А., Деннет Д., Джексон Ф., Чалмерс Д., Пріст С., Франкіш К. та інші), і семантика можливих світів та філософія модальностей (Адамс Р., Армстронг Д., Льюїс Д., Плантінга А.).

Сутнісно-функціональна системність істиннісного предикату може бути проаналізована з позиції філософії реалізму із властивим їй репрезентаціоналізмом та епістемологічним оптимізмом (пі)знання (Бойд Р., Коссо П., Кунео Т., МакДеніел К., Пілос С., Сьорл Дж.) та філософії антиреалізму із властивим їй нерепрезентаціоналізмом та епістемологічним песимізмом (пі)знання (Райл Г., Даміт М., Мекі Дж., Райт К., Патнем Г., Хакер П.).

В контексті виокремленої парадигматики наукової істини важливим є визначення характеру існуючих теорій істини з точки зору належності останніх до тої чи іншої парадигми. В такому разі варто розрізнити реалістські (субстанціональні) теорії істини: кореспондентна (Брентано Ф., Платон, Рассел Б.), когерентна (Вайт А., Вокер Р., Нейрат О., Решер Н.), прагматична (Джемс В., Патнем Г.) та семантична (Тарський А.), які прийнято називати «інфляційними» теоріями істини й інтерпретувати в термінах інфляціонізму; та антиреалістські (функціональні) теорії істини: дисквотажна (Куайн В.), теорія надлишковості істини (Айер А., Рамсей Ф.), мінімалістична теорія істини (Горвіч П.), які прийнято іменувати «дефляційними» теоріями й інтерпретувати в термінах дефляціонізму.

Основоположною в дисертаційному дослідженні є аналітика істиннісної проблематики в контексті осмислення методологій аналізу парадигми реалізму та парадигми антиреалізму наукової істини в аналітичній філософії. Методології аналізу (логічний, семантичний, концептуальний, контрфактичний та інші), представлені в дисертаційній роботі, узагальнено можуть бути відрефлексовані у чотирьох варіаціях: фрегійсько-расселівській, мурівській, вітгенштайнівській та стросонівській.

Усі ці варіації є деталізацією фундаментальних стрімів в аналітичній філософії: логіко-аналітичного (Рассел Б., Фреге Г., «ранній» Вітгенштайн Л., фон Врігт Г.) та логіко-конструктивістського («пізній» Вітгенштайн Л., Мур Дж, Остін Дж., Райл Г., Строссон П.). Представники логіко-аналітичного стріму в аналітичній філософії впевнені, що для вирішення більшості філософських проблем, зокрема, проблеми істини, основоположними є логічні дослідження, застосунок формально-логічного апарату, інструментарію символічної та модальної логіки, теорії ігор, семантики можливих світів (Блінов О., Лебедев М., Попович М., Суворцев В., Хінтікка Я., Целіщев В.).

Для представників логіко-конструктивістського стріму в аналітичній філософії основоположною є рефлексія не формально-логічних критеріїв ідеальної мови, а філософія буденної мови, прагматика мовних ігор тощо. А відтак, завданням філософії, на їх думку, має бути роз'яснення і прояснення мовних виразів, пошук їх адекватних значень та смислів, віднайдення концептуальних відтінків слововжитку, що наскрізно відповідає догматові аналітичної філософії (Даміт М.).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано в межах комплексної науково-дослідної теми кафедри теорії культури і філософії науки філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Трансдисциплінарні дослідження в науці та культурі» (№0115U001701).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження істиннісного предикату у його сутнісно-функціональній системності (парадигма-аспект-інтерпретація).

Досягнення цієї мети вимагає вирішення низки наступних дослідницьких завдань:

- визначити теоретичні, історико-філософські та прикладні аспекти реалістської та антиреалістської парадигми наукової істини в аналітичній філософії;
- проаналізувати загально-теоретичні та історико-філософські принципи аналітичної філософії, які є основоположними в контексті дослідження істиннісного предикату;
- визначити основні теорії істини парадигми реалізму та парадигми антиреалізму в аналітичній філософії та окреслити їх специфічні характеристики, залежно від інтерпретаційної моделі;
- проаналізувати історико-типологічні та історико-генетичні особливості парадигм наукової істини в аналітичній філософії та аналітичній алетіології;
- дослідити проблему істинності «моральних», «ментальних», «модальних» висловлювань у контексті морального, ментального, модального та семантичного реалізму та антиреалізму в аналітичній філософії.

Об'єкт дослідження – парадигми наукової істини в аналітичній філософії.

Предмет дослідження – парадигми наукової істини в аналітичній філософії в її сутнісно-функціональній системності.

Теоретико-методологічні засади дослідження. Теоретико-методологічне підґрунтя дисертації становлять дослідження вітчизняних та зарубіжних дослідників, зокрема, Горвіча П., Драгаліної-Чьорної О., Залти Е., Лебедева М., Макєвой Л., Папа А., Плантінги А., Поповича М., Суровцева В., Тарароева Я., Фейса Р., Фреге Г., Хакера П., Хінткіки Я., Целіщева В., Шрамка Я. та інших, які визначили, загально-теоретичні, методологічні, історико-генетичні, історико-типологічні принципи дисертаційного дослідження.

Основоположними для дисертаційного дослідження та для вирішення поставлених у ньому мети та завдань є методології аналізу Айєра А., Гудмена Н., Кріпке С., Куайна В., Мура Дж, Рамсея Ф., Рассела Б., фон Врігта Г., Фреге Г., Хінткіки Я. та інших, зокрема, декомпозиційний аналіз (для дослідження істиннісного предикату як сутнісно-функціональної системної маніфестації), регресивний аналіз (для віднайдення підставових чинників аналітичної алетіології, звернення до її підвалин), трансформативний аналіз (для пояснення того чи іншого висловлювання із його приведенням до правильної логічної форми), контрфактичний (для моделювання гіпотетичних ситуацій та контекстів «можливих світів») та концептуальний аналіз (для встановлення смислів та експлікації концептів в формалізованій семантичній мові).

Наукова новизна одержаних результатів роботи полягає в тому, що в представленій дисертаційній роботі встановлено, що предикат «істина» в аналітичній філософії маніфестований у його сутнісно-функціональній системності (парадигмальність, аспектність, інтерпретативність).

Наукова новизна конкретизується в положеннях, що виносяться на захист:

уперше:

- запропоновано в аналітичній філософії виокремлювати дві парадигми наукової істини: парадигму реалізму та парадигму антиреалізму.

Обґрунтовано фундаментальні принципи парадигми реалізму (репрезентативізм, епістемологічний оптимізм, когнітивізм, верифікаціонізм, принцип бівалентності) та парадигми антиреалізму (не-репрезентативізм, епістемологічний песимізм, нонкогнітивізм, не-верифікаціонізм, заперечення принципу бівалентності);

- встановлено, що предикат «істина» може бути помислений у трьох його системних репрезентаціях: парадигмальності, аспектності, інтерпретативності. Така контекстуальність істиннісного предикату уможлиблює його голістичний абрис в аналітико-філософському дискурсі;
- виявлено загально-теоретичні аспекти (стилістичні, методологічні, топологічні, компаративістські тощо) парадигм наукової істини в аналітичній філософії, основоположними для яких є методології аналізу: декомпозиційного, регресивного, трансформативного, контрфактичного, концептуального задля чіткого і строгого вирішення проблем аналітичної епістемології;
- запропоновано в межах парадигми реалізму виокремлювати теорії істини, які за своєю суттю є інфляціоністськими (субстанціоналістськими). Відповідно, в парадигмі антиреалізму – теорії істини, дефляційністські (функціональні) за своєю суттю;
- обґрунтовано тезу щодо амбівалентності як реалізму, так і антиреалізму, які не заaktuалізовані у «чистому» вигляді;
- виявлено історико-філософські аспекти реалістської та антиреалістської парадигми істини, які ми віднаходимо у творах перших аналітичних філософів, зокрема, у Дж. Мура, Б. Рассела, Г. Фреге та інших. Аналізуючи здобутки цих філософів, обґрунтовується теза щодо належності їх до реалістів чи/та антиреалістів, зокрема, щодо істиннісної проблематики;
- в контексті парадигми реалізму та реалістської умово-істиннісної теорії значення та істини в аналітичній філософії проаналізовано умови істинності «моральних», «ментальних», «модальних» висловлювань. Встановлено, що такими умовами є факт відповідності висловлювання станові справ, наявність якого є необхідною та достатньою умовою істинності цього висловлювання; аби бути істинним, висловлювання має репрезентувати світ таким, яким він є, аби стан справ, який є умовою істинності висловлювання, був актуально наявним;
- досліджено різні версії морального реалізму (об'єктивізму) та морального антиреалізму (суб'єктивізму): конструктивізм, фікціоналізм, дескриптивний суб'єктивізм, когнітивізм, нонкогнітивізм та інші, в яких затверджується існування чи-то не-існування моральних сутностей. А також дана оцінка можливості набуття «моральними» висловлюваннями такого істиннісного значення, як «істина»;
- в контексті реалістської та антиреалістської парадигми наукової істини в аналітичній філософії виявлено теорії свідомості: folk-psychology, теорія тотожності, функціоналізм, емерджентизм, фізикалізм та інші, що затверджують онтологічний та епістемологічний статус ментальних сутностей, з приводу чого ми можемо говорити про ментальний реалізм та

- ментальний антиреалізм. Дана оцінка можливості набуття висловлюваннями про ментальні феномени такого істиннісного значення, як «істина»;
- проаналізовано можливості набуття істиннісного значення «істина» висловлюваннями-фактуалами та висловлюваннями-контрфактуалами в контексті модального реалізму та антиреалізму, посибілізму, актуалізму тощо;
 - досліджено проблему семантичного реалізму та антиреалізму в аналітичній філософії яка, вочевидь, постала із необхідності рефлексії феномену «лінгвістичного повороту». Розглянуто статус висловлювань, що містять «пусті імена», неможливі та неіснуючі об'єкти, вигадані та абстрактні об'єкти, умови істинності та значення таких висловлювань.

удосконалено:

- сутнісно-функціональний системно-аналітичний підхід до осмислення істиннісної проблематики;
- методологію аналізу істиннісної проблематики, зокрема, аспекти істиннісної оцінки контрфактичних контекстів.

дістали подальшого розвитку:

- осмислення та аналіз наукової істини в аналітичній філософії як відносно лабільного феномену, залежно від його репрезентацій у мовних іграх, концептуальних схемах, контрфактичних контекстах;
- категоріальний апарат дослідження істиннісної проблематики в аналітичній філософії, зокрема, набули дещо інакшого поінтерпретування поняття «інтерпретаційна модель», «сутнісно-функціональна системність», «реалізм» та «антиреалізм»;
- ідея парадигмальності наукової істини в сучасному філософському дискурсі, зокрема, в контексті аналітичного філософування.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає в осмисленні істиннісного предикату у його парадигмальності, аспектності та інтерпретативності з використанням аналітичної методології; у вирішенні актуальних теоретичних та практичних проблем істиннісної проблематики: концептуалізації предикату «істина», визначення умов та критеріїв істинності носіїв істиннісного значення в контексті реалістської та антиреалістської парадигми наукової істини в аналітичній філософії.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження визначається тим, що його результати уможливають подальшу рефлексію істиннісної проблематики, досліджувану в контексті історико-філософського та наукового дискурсів. Матеріали дисертації можуть бути використані у подальших дослідженнях проблем сучасної філософії та науки, міждисциплінарного діалогу загалом. Запропонована дисертантом концептуалізація істини та підходи до її осмислення можуть слугувати методологічною базою для подальшого дослідження проблем історії філософії та науки, філософії науки.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані в науково-педагогічній роботі: при викладанні курсів філософського циклу, впровадженні подальших дослідницьких проектів, у практиці проведення заходів наукового та освітнього характеру.

Особистий внесок автора. Всі основні положення та результати дисертаційного дослідження отримані самостійно і були відображені в індивідуальній монографії та наукових публікаціях автора. Матеріали кандидатської дисертації у тексті докторської дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Дисертація в цілому та її основні положення обговорювалися на засіданнях кафедри теорії культури та філософії науки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, під час доповідей на наукових конференціях, зокрема, на Міжнародній науково-теоретичній конференції «Концепт реальності у філософії, літературі й науці» (Суми, 2011), VI Всеукраїнській науковій конференції «Григорій Сковорода і проблема соціального буття» (Сковородинівка, 2011), II Міжнародній науковій конференції «Нові виміри духовності на початку XXI ст.» (Суми, 2011), Міжнародній науковій конференції «Дні науки філософського факультету» (Київ, 2011), Всеукраїнській науковій конференції «Планетарна цивілізація. Наука. Освіта» (Суми, 2008), Науково-теоретичній конференції «Філософія спілкування: культура, мова, цінності» (Харків, 2012), VI Міжнародній науковій конференції «Культура в горизонті сталих і плинних ідентичностей» (Острогоз, 2013), Всеукраїнській науково-філософській конференції «Гуманітарні інновації, їх особливості та роль в сучасному житті суспільства» (Київ, 2013), XXII Харківських міжнародних сквородинівських читаннях «Сучасність філософії І. Канта: pro et contra», присвячених 290-річчю з дня народження І.Канта (Харків, 2014), VI Internationale virtuelle Ukrainistik-Konferenz «Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht» (Мюнхен, 2015), XXIV Харківських міжнародних сквородинівських читаннях «Античні витоки європейської раціональності: до 2400-річчя Арістотеля». – (Харків-Сковородинівка, 2016).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 65 наукових праць, серед яких: індивідуальна монографія «Концепт «істина» в аналітичній філософії» (22,32 д.а.), 3 розділи в колективних монографіях, 20 наукових статей у спеціалізованих фахових виданнях з філософських наук, зареєстрованих Міністерством освіти і науки України, 7 статей у закордонних фахових періодичних виданнях, 34 публікації в інших наукових виданнях та тези доповідей в матеріалах наукових конференцій.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, 14 підрозділів, висновків до кожного розділу, списку використаних джерел та 1 додатку. Обсяг загального тексту дисертації складає 399 сторінок (18,4 д.а.), з них основного тексту – 346 сторінок (16,06 д.а.). Список використаних джерел містить 357 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, виявлено ступінь її наукової розробки та новизни, визначено об'єкт та предмет дослідження, сформульовано мету та завдання, описано методологічні засади дослідження, наведено положення, що претендують на наукову новизну та виносяться на захист, зазначено теоретичне та

практичне значення роботи, наведено відомості щодо особистого внеску здобувача, апробації положень і результатів дослідження, а також публікації, що відображають зміст і результати виконаної роботи, надано інформацію про структуру і обсяг дисертації.

У першому розділі «Теоретичні аспекти реалістської та антиреалістської парадигми істини в аналітичній філософії» досліджується генеза аналітичної алетіології. З'ясовуються тенденції її осмислення в контексті парадигми реалізму та парадигми антиреалізму. Аналізуються основні теорії істини, що репрезентують реалістську та антиреалістську парадигми істини в аналітичній філософії.

У підрозділі 1.1. «Аналітична філософія: історія та методологія аналізу істиннісного предикату» досліджуються історичні та методологічні засади аналітики істиннісного предикату, зокрема, розглядаються постаті засновників аналітичної філософії (Дж. Е. Мура, Г. Фреге, Б. Рассела) та їх внесок у формування аналітичного стилю та методу філософування. Проблематизованим постає дослідження феномену аналітичної філософії, який за час свого існування зміфологізувався, що очевидно, зокрема, щодо генези, дефініції, тематики, топології та методології аналітичної філософії.

Розмаїття характерологічних ознак аналітичної філософії актуалізує віднайдення специфічної, фундаментальної, основоположної для неї ознаки, що виокремлює її з-поміж інших «філософій» і якою є, на нашу думку, методологія аналізу, мислима певним чином як інструмент для прояснення думки, усунення смислових протиріч, розгорнутого визначення понять тощо. Методологія аналізу поінтерпретована нами за чотирма стрімами, що відображають її специфіку на певному етапі розвитку аналітичної філософії: фрегіано-расселівський, мурівський, вітгенштайніанський та строссонівський стріми.

Цікавим є втілення принципів аналітичного філософування до одного з базових його понять, яким, власне, є поняття «аналіз». Аналіз «аналізу» актуальний на прикладі так званого «парадоксу аналізу», сутність якого в тому, що аналіз того чи іншого значення не є інформативним для самого аналітика, який до цього ще й має наперед розуміти це значення.

Слідуючи логіці Г. Фреге, висловлювання $a=a$ та $a=b$ мають, очевидно, відмінну пізнавальну цінність. Відтак, аналізуючи поняття «брат» (a), віднаходимо для нього тотожне «дитина чоловічої статі, яка має тих самих батьків, що й інша дитина чоловічої статі» (b). А, отже, доходимо висновку, послуговуючись принципом тотожності a та b, що «брат є братом», що у свою чергу заактуалізовує питання або про неадекватність аналізу, або про його неінформативність, поскільки b є більш інформативним за a, що суперечить принципів аналізу про тотожність *analysandum* та *analysans*.

Примітно, що парадоксальність процедури аналізу на рівні дефініцій Г. Фреге продемонстрував на невиразності поняття істини. Ідею, суголосну цій, подибуємо і в А. Тарського як приклад певним чином дефляціоністського розуміння істини, що де в чому суперечить доведенню існування істини Томою Аквінським, який зауважував, що існування істини є самоочевидним, бо, власне, висловлювання «Істини не існує» вже є істинним. Відтак, усі зауваги скептиків стосовно буття істини (за логікою Томи Аквінського) є парадоксальними.

У підрозділі 1.2 «Абрис реалістської парадигми істини в аналітичній філософії» йдеться про засадничі принципи реалістської парадигми істини в аналітичній філософії. Поняття реалізму в різний спосіб витлумачується аналітичними філософами, зокрема, в термінах епістемологічних досягнень наукових теорій, щодо фактичного епістемологічного статусу теорій, у термінах істинності (радше, приблизної істинності) наукових теорій, із позиції так званої «успішності» наукових теорій щодо описуваної нею предметної сфери. Смарт Дж. та Хакінг Я. розглядають реалістську парадигму з позиції матеріалізму, коли саме описування, а не конструювання науковими теоріями дійсності є, на їх думку, принциповим для реалістської парадигми. Папіно Д. уявляє реалізм як кон'юнкцію тези незалежності (IT) об'єктивного світу від суджень щодо цього світу та тези можливості (пі)знання (КТ) цього об'єктивного світу, коли нам відоме істиннісне значення суджень, що описують його. Відтак, маємо:

$$f_r = IT \ \& \ KT.$$

Будь-яка версія реалізму затверджує об'єктивне існування тих чи інших сутностей (ментальних, моральних, фізичних тощо), залежно від характеру яких можна виокремити метафізичний реалізм, наївний реалізм, науковий реалізм, психологічний реалізм, моральний реалізм тощо.

Відтак, парадигма реалізму (як, власне, і антиреалізму) передбачає існування двох взаємопов'язаних модусів: онтологічного та гносеологічного. Онтологічний модус реалізму принципово затверджує реальне існування об'єктів, що репрезентовані в науковій теорії, мові, свідомості. Гносеологічний модус парадигми реалізму затверджує щонайменше потенційну пізнаваність репрезентованих об'єктів, явищ, а висловлювання щодо них можуть бути потрактовані або як істинні, або як хибні.

У підрозділі 1.3 «Абрис антиреалістської парадигми істини в аналітичній філософії» йдеться про засадничі принципи антиреалістської парадигми істини в аналітичній філософії, для якої характерні такі положення (Хакер П.):

- 1) значення того, що мається на увазі, можливе лише за відповідних умов, а саме, коли ці умови виправдовують наші твердження;
- 2) осмисленість істини не є похідною «трансцендентної верифікації», як це має місце в контексті реалістської програми;
- 3) заперечення принципу бівалентності (істинність-хибність);
- 4) не існує такого факту, який був би незалежним від способу його актуалізації (дослідження, розгляду тощо) чи-то здатності самої актуалізації.

Зважаючи на це, можна виокремити, принаймні, декілька типів антиреалізму: логічний, що заактуалізовує значущість семантичних проблем; онтологічний, що захищає ідею плюральності онтологічних теорій; плюралістичний, в контексті якого радикально заперечується принцип бівалентності.

У контексті сучасної аналітичної філософії дистинкція реалізм-антиреалізм істини очевидна передусім на питаннях семантики. Так, зокрема, реалістська парадигма істини детермінована умово-істиннісною (truth-conditional) теорією значення та істини, згідно з якою, значення того чи іншого висловлювання репрезентоване його відповідністю до відповідної ситуації, станом справ у світі і які становлять умову істинності цього висловлювання, тобто станом справ, який

актуальний тоді і тільки тоді, коли висловлювання щодо нього є істинним. Очевидно, що вказати значення висловлювання означає визначити умову його істинності, себто визначити, який стан справ є необхідним для істинності цього висловлювання.

Оскільки мовні засоби, які співвідносять висловлювання зі станами справ, дають змогу відобразити стани речей у мовленні, то висловлювання може бути істинним або хибним, навіть якщо ми не спроможні дізнатися про це. Очевидно, що стан справ, який відповідає висловлюванню, або є наявним, або не є таким, тож незалежно від нашої епістемічної ситуації таке висловлювання необхідно матиме одне і тільки одне значення істинності з двох наявних.

Прихильники антиреалізму обстоюють інакшу позицію, основоположним для якої знову-таки є аналіз феномену значення. Згідно з антиреалістською теорією значення та істинності, екстенціонал має бути проаналізований не в термінах відповідності висловлювання до станів справ, а в епістемологічних термінах. Основна ідея антиреалізму полягає в тім, що значення висловлювання встановлюється тим, що приймається як підстава, умова його істинності, тим, що забезпечує, підтверджує чи-то обґрунтовує прийняття висловлювання.

Відповідно до антиреалістської парадигми, істина є просто підтвердженням чи обґрунтованим прийняттям: для висловлювання бути істинним означає мати змогу бути обґрунтовано прийнятним. Якщо ж для тих чи інших висловлювань неможливо віднайти факти, на підставі яких ці висловлювання є прийнятними, то таким висловлюванням взагалі не можна приписувати значення істинності.

Антиреалістська критика реалістської парадигми відбувалася у межах скептичних аргументів щодо представлення істини як відповідності думки, знання фактичності, догматичності та метафізичності власне самого реалізму. Відтак, емпіричні успіхи наукової теорії авжеж не є підставовими її істинності. Якщо дві теорії оперують одними і тими самими емпіричними даними, вони є не тільки емпірично еквівалентними, а й епістемологічно еквівалентними, що зовсім не є підставовим одну теорію вважати істинною, а іншу – хибною. Кращою буде та теорія, яка відповідає принципам простоти, економності, корисності тощо. Ці якості теорії обґрунтовують її прагматичний потенціал існування і ні в якому разі – не істиннісний. Відтак, замість заслабкого в епістемологічному відношенні поняття «істина» критики реалістської парадигми пропонують уживати такі категорії як «здатність вирішувати наукові проблеми», «емпірична адекватність», «правдоподібність» та інші.

У підрозділі 1.4 «Реалістські (субстанціалістські) теорії істини в аналітичній філософії» аналізуються ті теорії істини, які ми схильні розглядати репрезентантами реалістської парадигми істини. До таких варто віднести кореспондентну, когерентну, прагматичну та семантичну теорії істини. Кореспондентна (класична) теорія істини, визначає істину в термінах відповідності змісту носія істиннісного значення фактичності. Когерентна теорія істинним визначає той носій істиннісного значення, який узгоджується з множиною інших носіїв істиннісного значення. Прагматична теорія поняття істини визначає у термінах корисності. Ці теорії істини потрактовуються як субстанціоналістські теорії, в контексті яких істинність представлено як онтологічно оприявлену властивість.

Подовжуючи принципи дискусії реалізму та антиреалізму щодо предикату істини, Г. Патнем наголошує про «смерть істини», маючи на увазі

передусім її класичну інтерпретацію в термінах відповідності. Некласичні теорії істини репрезентують дещо інші способи її актуалізації, віднаходячи суперечності чи-то недостатні обґрунтування класичної теорії. Проблема критерію істини перспективно зводить дослідника до парадоксу безкінечного регресу. В цьому контексті очевидним є, що критерій знання не належить самому знанню. Логічна суперечливість кореспондентної теорії істини знайшла своє відображення у низці логічних парадоксів, зокрема, парадоксі «Брехун». Нарешті, наше знання певним чином детерміноване не лише пізнаваням предметом, а й багатьма іншими факторами, що у той чи інший спосіб видозмінюють відповідність знання предметові. Ці проблеми виявилися невирішуваними для класичної теорії істини. Вони стимулювали, з одного боку – перегляд теорії кореспонденції та заміну її іншими теоріями; з іншого – спроби її вдосконалити і розвинути без руйнування «жорсткого ядра» теорії, змінивши лише її «захисний пояс».

Когерентна теорія істини постає із можливо неприйнятною дефініцією поняття відповідності, основоположного для кореспондентної теорії істини. Базовим для когерентизму є поняття системи, поскільки властивість «бути істинним» для твердження в когерентній теорії істини означає бути узгодженим із системою інших тверджень в контексті окремо взятої наукової теорії.

Прагматична теорія істини сутнісно визначає істинним той носій істиннісного значення, який заактуалізовує результативність, корисність чи-то практико-зорієнтований характер знання. Один із фундаторів прагматизму як такого і, відповідно, прагматичної теорії істини В. Джемс наголошував на прагматичному характерові використовуваних методів наукового пізнання задля отримання результативних та корисних знань.

В контексті прагматизму істина розуміється і визначається цілком в термінах «прагматичної максими» Ч. Пірса як настанови на перехід від спекулятивної маніфестації проблеми та об'єкту дослідження до експериментально-філософського напрямку їх вирішення. Практичний же характер прагматистських настанов, зокрема, можна пов'язати із сферою комунікації, в тому числі і з ідеєю Ч. Пірса щодо мовної прагматики та вітгенштайнових «мовних ігор», коли останні постають як модель комунікації, що визначає істиннісні значення в процесі людської діяльності.

Семантична теорія істини є логічною експлікацією кореспондентної теорії істини і яка підставовим має комплекс нелогічних факторів, які оприявнюють той факт, що емпіричне знання не є універсальним ні в смислі джерела пізнання, ні в смислі критерію істинності знання. Одночасно, абстрагування системи теоретичного знання усе більше не корелює із принципом відповідності, коли проблемним стає віднайдення референтів у фактичності. Мова емпіричного знання, відображаючи фактичність, лишається затребуваною в контексті кореспондентної теорії істини, тоді як теоретичні судження є істинними у випадку їх застосунку для виведення істинних емпіричних суджень.

Відтак, очевидним є той факт, що істинність теоретичних та емпіричних висловлювань є неоднаковою, що має враховувати факт розуміння дійсності у дещо розширеному сенсі, коли її складають не тільки емпіричні об'єкти, а й теоретичні конструкти. Виходячи з такого розуміння, можемо побіжно визначити поняття семантичної істини як відношення між судженнями та абстрактними об'єктами.

Семантична теорія істини А. Тарського повсюдна на атомарні висловлювання і для реалізації якої актуальними є такі передумови:

- універсум теорії є непустим;
- усі терміни в алфавіті теорії позначають об'єкти в універсумі цієї теорії;
- функцію істинності визначено в універсумі цієї теорії.

В цьому контексті актуальною є дистинкція стандартної та нестандартних теорій істини. Стандартною теорією істини є теорія А. Тарського для екстенціональної об'єктної мови в екстенціональній метамові. Нестандартними теоріями істини є модифікації та інтерпретації теорії А. Тарського, зокрема:

- теорії істини для неекстенціональних об'єктних мов в екстенціональній метамові;
- теорії істини для неекстенціональних об'єктних мов в неекстенціональній метамові;
- теорії істини, основоположним для яких є підстановна (не об'єктна) інтерпретація кванторів.

Відтак, теорія істини має відповідати декільком вимогам:

- бути формально коректною (несуперечливою);
- бути матеріально адекватною;
- має бути чітко розмежовані об'єкт-мова та метамова.

Стандартна теорія істини А. Тарського є певною мірою відповіддю на славнозвісний парадокс «Брехун», який польський логік та філософ прагне здолати у термінах об'єкт-мови та метамови. Семантична істина, маючи суттєві відмінності від усіх інших істин, тим не менше, пов'язана із кожною з них. Поскілки будь-яка теорія окрім синтаксису має ще й семантику, або інтерпретацію значень та смислів термінів та тверджень самої теорії, постільки специфічний статус семантичної теорії істини визначуваний тою функціональною роллю, яку ця теорія виконує для обґрунтування і застосунку формальних засобів експлікації філософськи важливих концептуалізацій.

У підпункті 1.5 «Антиреалістські (функціональні) теорії істини в аналітичній філософії» досліджено основоположні принципи антиреалістської парадигми істини та можливі кореляції та взаємозв'язки реалізму та антиреалізму, результуванням чого може постати (анти)реалізм як синтеза двох парадигмальностей в її амбівалентності.

У сучасній аналітичній філософії антиреалістська парадигма істини може бути поінтерпретована у термінах дефляціонізму і яка розглядається як альтернативна реалізові точка зору щодо дефініцій поняття істини у її інфляціоністській інтерпретації. Дефляціонізм щодо істини ми потрактуємо як таку позицію, згідно з якою істина розуміється як метафізично пусте поняття але із певними логічними та лінгвістичними функціями, виконуваним ним у мові, як-то семантичне сходження, узагальнення тощо та пояснюване за допомогою схеми еквівалентності. Основоположним принципом дефляціонізму щодо істини є теза про те, що істина взагалі не має метафізичної сутності, що означає, що вона не є властивістю того чи іншого об'єкту, носія істиннісного значення.

Однією з «робочих» в контексті дефляціонізму варто назвати так звану теорію надлишковості істини (*redundancy theory*), основна ідея якої полягає в тім, що

предикат істини може бути безболісно відкинутий, бо нічого не додає нового до того, що характеризується як «істинне», яке не є реальною властивістю і нічого не говорить про світ-фактичність. Замість редукування до фактичності предикат істини в контексті дефляціонізму радше виконує логіко-лінгвістичну функцію. Окрім теорії надлишковості істини антиметафізичний характер істиннісного предикату засвідчують й інші дефляційні теорії істини, серед яких: теорія зникнення істини (disappearance theory), безістиннісна теорія (no-truth theory), основоположним для яких є елімінація слова «істинний».

Формальне визначення істиннісного предикату через його екстенціональний характер є обмеженим і не передбачає встановлення реального значення поняття істини поза тієї мови, в якій воно уживається. В такому випадку можлива побудова безкінечної ієрархії мов, що унеможлиблює субстанційне визначення поняття істини, а лишень фіксує межі його визначеності в контексті уживаної мови.

Поняття істиннісного предикату відіграє значну роль як в контексті інфляційних, так і дефляційних теорій. Зокрема, дефляційні теорії істини для істиннісного предикату визначають фундаментальну роль логічного висновування, що уможлиблює трансрес від одних суджень до інших. Важливою перевагою дефляціонізму в аналітиці предикату істини є те, що ми отримуємо таке розуміння поняття істини, яке максимально полишене метафізичної складової і прагматизовано поцілене на розв'язання актуальних логіко-лінгвістичних завдань та функцій.

Другий розділ «Історико-філософські аспекти реалістської та антиреалістської парадигми істини в аналітичній філософії» присвячено аналізу історико-філософських аспектів аналітичної елетіології. На основі аналізу різних філософських концепцій виявляються особливості парадигми реалізму та парадигми антиреалізму та репрезентовані ними теорії істини.

У підрозділі 2.1 «Істина у філософії «здорового глузду» Дж. Е. Мура» простежуються філософські погляди британського філософа Дж. Е. Мура, який є одним з тих мислителів, хто заклав підвалини аналітичного стилю філософування, визначивши тим самим канонічність та фундаментальність істиннісної проблематики, які справили теоретико-практичні інтенції та інтуїції філософів-аналітиків на проблеми визначення місця, ролі та функцій предикату істини в історико-філософському та науковому дискурсі. Філософське кредо британського філософа можна визначити як «апеляція до здорового глузду», що в контексті аналітичного стилю філософування можна розуміти як настанову на чіткість, послідовність, аргументованість та доведеність міркувань,

Для Дж. Е. Мура питання про істину містить в собі проблему доведення реального існування речі, а сама теорія істини редукується до твердження про те, що властивість бути істинним, виражене у висловлюванні і приписуване об'єктові, осмислене тоді і тільки тоді, коли воно відповідає фактові. Істина, відтак, видається простою, неаналізованою властивістю, обумовленою фактом реального існування уявно мислимого. Виходячи з цього, можемо констатувати факт прийняття британським філософом кореспондентної теорії істини, вибудованої на принципах «наївного реалізму».

У підрозділі 2.2 «Універсалістська семантика Г. Фреге та проблема істинності наукового знання» проаналізовано основні положення філософії Г. Фреге в контексті відповіді на питання щодо належності цього мислителя до прихильників реалістської чи-то антиреалістської парадигми істини.

Очевидним є той факт, що Г. Фреге представляє універсалістську семантику реалістської парадигми. Запропонувавши трирівневу її систему «знак-смысл-значення», Г. Фреге наголошує на специфіці зв'язку знаку і його значення (реальності). Заслугою німецького філософа є те, що він відмежував смисл і значення знаку від уявлень, вказавши на їх об'єктивний характер, що й стало підставою для появи референційної семантики. Мало того, із проблемами семантики і логіки, спираючись на аналіз мови, Г. Фреге безпосередньо пов'язав і проблеми онтології. Так, зокрема, розглядаючи сутність такого явища як смисл знаку, німецький логік відносить його (смысл) до так званого «ein drittes Reich» (третього світу), з-поміж ментальних та фізичних одиниць, якими смисл, вочевидь, не є. Визнаючи існування «ein drittes Reich», Г. Фреге, тим самим, відроджує так званий «платонізм», постулюючи реальне існування ідеальних об'єктів, ідеальних змістів свідомості за межами самої свідомості, у світі своєрідного світу ідей. З позиції наукового реалізму, орієнтованого на ствердження існування фізичної реальності, платонізм розглядається як антиреалістська установка. Однак якщо переходити від помірної (наукового) до радикального реалізму, в межах якого визнаються як реально існуючі не тільки об'єкти фізичного світу, а й об'єктивні абстрактні сутності, то платонізм, звісно, буде охарактеризований як прояв реалістської парадигми.

Підрозділ 2.3 «Теорія істини «логічного атомізму» Б. Рассела» присвячено аналізу філософської спадщини британського мислителя Б. Рассела у частині рефлексії ним істинності проблематики. Одним із головних понять расселової філософії є поняття істини, яку британський філософ розумів у її традиційному сенсі, заперечуючи як позитивістський варіант істини (як редукцію до спостереження та верифікації) так і прагматистський варіант, що замінював поняття істини поняттям раціональної прийнятності.

Вочевидь, Б. Рассела можна кваліфікувати як послідовника парадигми реалізму, що можна пояснити, по-перше, в термінах відношення висловлювань до фактів; по-друге, через визнання ним існування універсалій, фіксоване, зокрема, у його теорії типів.

В теорії типів Б. Рассел намагається здолати виявлену суперечливість в онтологічній системі Г. Фреге, яка допускає ситуацію, коли клас є елементом самого себе, а функція – власним аргументом. Основоположним принципом расселової теорії є обмеження, що накладаються при творенні класів і, відповідно, пропозиційних функцій, коли для класу одного типу неможливо бути (або не бути) ідентичним з класом іншого типу. Таким чином, Б. Рассел вибудовує ієрархію типів:

класи I типу: індивіди a, b

класи II типу: $\{a\}, \{b\}, \{a, b\}$

класи III типу: $\{\{a\}\}, \{\{b\}\}, \{\{a, b\}\}$ і т.д.

Теорію істини Б. Рассела схарактеризовують такі принципи:

- теорія істини із необхідністю передбачає існування власної протилежності – хибни;
- істинність та хибність є властивостями переконань (beliefs) та тверджень, а, отже, реальність, хоча і насичена «фактами», не містить ані переконань, ані тверджень щодо цих «фактів» цієї реальності;
- істинність та хибність переконань безсумнівно перебувають поза самих переконань; вони залежні від відношення переконання до фактів реального світу, а не від особливостей самого переконання.

Затвержені Б. Расселом принципи теорії істини засвідчують її належність до реалістської парадигми, а саму теорію істини варто розглядати як кореспондентну теорію істини.

У підрозділі 2.4 «Істина та достовірність в концепції «мовних ігор» Л. Вітгенштайна» досліджено філософську спадщину Л. Вітгенштайна у частині заaktuалізованої нами істиннісної проблематики. Якщо в ранній період своєї творчості Л. Вітгенштайн здебільшого розбудовував систему логічної мови, то в подальшому він відходить від цієї позиції, більшою мірою цікавлячись питаннями аналізу буденної мови. В цей період філософ відмовляється від ідеї логічного аналізу мови, у відповідності до якої існує єдиний критерій точності висловлювань, що встановлюється логікою. На його переконання в буденній мові просто безглуздо безкінечно уточнювати усі висловлювання, а, отже, логічний ідеал точності не поширюється на усі мовні ігри.

Характерним для будь-якої мовної гри є те, що ми в неї віримо, відповідно, значення слів конкретизуються не засобами логіки, а в процедурі їх (слів) ужитку. Залишаючись певною мірою на позиції реалізму, Л. Вітгенштайн, тим не менше, прагне віднайти критерії достовірності не в мові, а в дійсності. Філософ зазначає, що оскільки істинність емпіричних висловлювань відноситься до системи референцій, то в уживанні виразу «істинно» чи «хибно» є дещо дезорієнтуюче. Поскілки не існує єдиних критеріїв істинності для усіх мов та мовних ігор, то мислитель пропонує відмовитися від категорії «істина», замінивши її категорією «достовірність».

Підрозділ 2.5 «Істина як довіра у філософії Д. Девідсона» присвячено аналітиці «Charity»-принципу Д. Девідсона у встановленні істиннісної оцінки носіїв істиннісного значення, основоположного для процесу комунікування.

Початково Д. Девідсон був прихильним семантичної теорії істини, заaktuалізувавши в якості основоположного принцип виконуваності, корелятивного принципіві відповідності. Принцип виконуваності, на його думку є не таким строгим у відображенні відношень мови та світу, коли у потрактовуванні істинності задіяні усі концептуальні ресурси мови L. Тим не менше, він дещо критично поставився до так званої «стратегії фактів», коли висловлювання є істинним тоді і тільки тоді, коли є факт, якому відповідає висловлювання.

Згодом, американський філософ відмовляється від принципу виконуваності, вважаючи, що він нічого не пояснює і стає на позиції когерентизму у питанні істини. Таку зміну орієнтирів Д. Девідсон пояснює тим, що думка може бути обгрунтована іншою думкою лише у системі обгрунтованих співставних, узгоджених думок. Ну а поскілки ця система думок має бути істинною, когерентна теорія, на його

переконання, означає підтримку реалістської парадигми у відношенні істини та фактичності.

Інтенції американського філософа щодо істини, мови та реальності важко позиціонувати відносно метафізичної контраверсійності реалізму-антиреалізму. На переконання Д. Девідсона, ані реалізм, ані антиреалізм не є прийнятним у чистому вигляді, поскільки ані той, ані той одночасно не сумісні із голістичним та екстерналістським характером знання. Аргументація американського філософа вибудовується з позицій неприйняття як скептицизму, так і релятивізму щодо істини. Реалізм, припускаючи можливу хибність верифікованих теорій, убачає істину як «річ в собі», недоступну нам. А антиреалізм абсолютизує відносність істини, заперечуючи її об'єктивність.

Одним із понять, яким Д. Девідсон послуговується для поінтерпретування істини, мови, реальності та їх взаємозв'язку є поняття «концептуальна схема», яку можна помислити як спосіб організації досвіду, систему категорій, що уформовує *sens-data*; *point of view* індивідів, культур та епох. Отже, концептуальна схема може бути помислена як індивідуальна картина світу, утворена системою ментальних репрезентацій. Різні концептуальні схеми містять й різні метафізики. Відтак, адекватний переклад однієї концептуальної схеми (однієї мови) в іншу концептуальну схему (іншу мову) видається неможливим. Вчені, які працюють в межах різних концептуальних схем, в межах різних наукових традицій, фактично досліджують різні світи, а відтак, говорити про поняття «об'єктивна істина» неприйнятно, поскільки вона (істина) детермінована конкретною концептуальною схемою, поза якою істинне в цій схемі в іншій може бути або хибним, або безглуздим.

На переконання Д. Девідсона, не існує позамовних критеріїв істинності висловлювань, поскільки немає жодного шансу вийти поза межі мови концептуальної схеми. Всі випадки мовного узусу мають відповідати єдиним критеріям істинності, обґрунтовувані в термінах мови, але не фактичності. В цьому і полягає сутність славнозвісного «Charity»-принципу американського філософа, на думку якого, необхідно позбутися «третьої догми» (протистояння мови та екстралінгвістичної реальності), поскільки мова не об'єктивує висловлювання, а кореспондентна теорія істини не працює у багатьох схемах.

Розділ III «Прикладні аспекти реалістської та антиреалістської парадигми істини в аналітичній філософії» присвячено аналітиці прикладних аспектів парадигми реалізму та парадигми антиреалізму, зокрема, в контекстах встановлення істиннісних оцінок носіїв істиннісних значень щодо ментальних, моральних, модальних та семантичних феноменів.

У підрозділі 3.1 «Моральний реалізм та антиреалізм в аналітичній філософії. Аналітика носіїв істиннісного значення щодо моральних феноменів» аналізується з точки зору його можливої істиннісної оцінки моральний (анти)реалізм, у контексті якого йдеться про об'єктивне (не)існування таких моральних сутностей як благо, добро, зло, справедливість тощо. Концепції, в яких визнається об'єктивне існування моральних сутностей, прийнято називати етичним об'єктивізмом (реалізм). Ті ж концепції, в яких заперечується об'єктивне існування моральних сутностей, прийнято називати етичним суб'єктивізмом (антиреалізм).

Суперечка з приводу морального (анти)реалізму продукує серію проблем, щодо об'єктивності, (нон)когнітивізму, реалізму, істинності моралі та моральних тверджень. Ідея в тім, що нагальним є пошук компромісу між представниками об'єктивістської (реалістської) та суб'єктивістської (антиреалістської) лінії, що постала через суперечку щодо об'єктивності моралі в сучасній аналітичній філософії і для якої властивим є узгодження елементів морального реалізму (об'єктивізму), себто між визнанням об'єктивно-істинного змісту моральних цінностей і суб'єктивацією моральної позиції і поведінки. Таку об'єднавчу стратегію можемо поійменувати квазіреалізмом.

Моральний реалізм може бути схарактеризований такими основоположними для нього принципами:

- моральні якості (факти) існують незалежно від свідомості людини, її теоретизування щодо них;
- моральні якості, описувані моральними судженнями, можуть бути поінтерпретовані (зрозумілими) буквально, а не контекстуально;
- моральні судження є незалежними від їх суб'єктивного усвідомлення, від того, що є або що є правильне і неправильне;
- моральні судження є судженнями дескриптивними, у яких зафіксовано ті чи інші моральні факти і які (судження) є відповідниками фактичності (дійсності).

Моральний об'єктивізм (реалізм) визнає фундаментальною можливість об'єктивної моральної істини, а також приймає основні положення кореспондентної теорії істини (теорії відповідності), яка в етиці набуває вигляду відповідності певному зразку. Найпоширенішою моделлю кореспондентського гатунку є моральний платонізм, в контексті якого визнається об'єктивне існування добра, а моральна істина розглядається чи-то як відповідник цій реалії чи-то як констатування її існування.

Альтернативним моральному реалізмові є моральний антиреалізм (суб'єктивізм), згідно із яким будь-яка моральна норма є суб'єктивною, такою, що відображає суб'єктивні інтереси, вподобання, цінності і є наслідковою від сваволі суб'єкта моральної дії. Узагальнюючи принципи та настанови суб'єктивістських (антиреалістських) теорій в етиці, можна сформулювати такі фундаментальні для них принципи:

- моральні висловлювання не можуть бути ані істинними, ані хибними, поскільки вони не є дескрипціями, а здебільшого виражають моральне суб'єктивне ставлення до (к)чогось;
- два «суперечливих» моральних висловлювання (осудне або схвальне) про один і той самий об'єкт можуть бути одночасно істинними (хибними), а відтак – несуперечливими;
- моральні висловлювання недоказові у раціональній спосіб (тим самим в контексті етичного фікціоналізму затверджується нонкогнітивізм щодо основоположень етики) через їх фіктивний але водночас корисний характер, що, зокрема, виявляється у затвердженні як помилкової віри в існування об'єктивних моральних цінностей та феноменів. Одним із різновидів етичного фікціоналізму є так званий модальний фікціоналізм, який

затверджує неіснування моральних фактів в об'єктивному світі, а відтак, моральні оцінки та імперативи не мають денотату у вигляді субстанційних обов'язку, справедливості, блага тощо;

- не існує незалежних від свідомості моральних фактів, принципів, які є лише конструкціями розуму, згенерованих практикою розмірковування щодо них. При цьому, заперечується дескриптивний але аж ніяк не когнітивний їх характер.

Беззаперечним є той факт, що суб'єктивістські концепції мають досить вагому емпіричну складову і є потужними теоріями-конкурентами моральному об'єктивізму. Тим не менше, моральний об'єктивізм (реалізм) та моральний суб'єктивізм (антиреалізм) не є абсолютно суперечливими парадигмами в етиці. Кожна з цих парадигм однозначно містить такі несуперечливі елементи, які можуть бути синтезовані в межах єдиної (об)суб'єктивістської теорії моралі.

Підрозділ 3.2 «Контроверза реалізму та антиреалізму ментальних сутностей в аналітичній філософії» присвячено аналізу та можливостям істинної оцінки висловлювань, що містять поняття, які відсилають до опису, фіксації тощо ментальних станів, процесів та інше. Розуміння об'єктивної реальності як незалежної від поглядів, думок, вподобань суб'єкта пізнання заaktuалізовує питання про феномен свідомості і, зокрема, про його реальність чи-то нереальність.

Рефлексія феномену свідомості в контексті парадигми реалізму (супервентизм, емерджентизм, натуралізм, панпсихізм, квантова теорія свідомості) та антиреалізму (логічний позитивізм, теорія тотожності, логічний біхевіоризм, лінгвістичний біхевіоризм, елімінативний матеріалізм) заaktuалізовує низку питань у площині mind-body problem. В парадигмі антиреалізму свідомість, ментальні стани розглядаються як такі, що не мають репрезентантів у фактичності, а ментальні поняття – референтів. Так, антиреалістські теорії свідомості, ґрунтуються переважно на матеріалістичних принципах щодо феномену свідомості, qualia, ментальних станів тощо.

Залежно від прийняття позиції реалізму чи позиції антиреалізму по відношенню до ментальних об'єктів та станів, ми, вочевидь, стикаємося із комплексом проблем та завдань, які можливо вирішити лише у міждисциплінарній синтезі науки та філософії:

- чи може (а якщо може, то у який спосіб) інтроспекція бути джерелом фактів (чи є правочинними для науки дані, факти від першої особи);
- що/хто є носієм свідомості;
- питання єдності суб'єкта та його свідомості;
- проблема (не)існування свідомості та free will;
- питання ефективності та етичної складової NBISC-технологій і, зокрема, штучного інтелекту;
- проблема mind reading;
- проблема фіксації актів свідомості і їх оцінка та інші.

Розв'язання цих та інших завдань в контексті дихотомії реалізм-антиреалізм наблизить філософів та науковців до руйнації «останнього бастиону традиційної філософії», який завдяки когнітивній культурі аналітичної філософії із розряду другорядних на сьогодні постав як її mainstream.

Підрозділ 3.3 «Проблема істинності «модальних» висловлювань в контексті модального реалізму та антиреалізму в аналітичній філософії» присвячено розглядові модальних феноменів та умов істинності контрфактуалів. Концепт «можливий світ» функціонує у досить багатьох контекстах: в контексті філософського дискурсу про актуальне і потенційне, необхідне, випадкове, можливе; в контексті проблематики аналітичної теології; в контексті теоретико-модельної семантики для некласичних логік; в контексті медіакультури, *fantasy*, віртуальних *net-traveling* тощо.

Отже, «можливий світ» та його аналітика віднайшов досить широкого застосування, а онто-епістемічний статус *possibilia* заaktuалізував численні дослідження в межах філософії модальностей, модальної онтології. Щодо онто-епістемічного статусу *possibilia* в контексті аналітичної традиції склалося щонайменше три точки зору: посибілізм, модальний реалізм та актуалізм. Актуалісти засвідчують фіктивність існування можливостей і можливих об'єктів, неіснуючі сценарії або стани справ. Все, що є, є існуючим або актуальним; немає речей, які б не існували актуально, фактично. Посибілісти дотримуються тієї думки, що можливості і можливі об'єкти онтологічно в «можливих світах», але вони не існують (не актуальні), хоча деякі з них могли б й існувати у фізичному світі. Усе існуюче онтологічно урівноважене, *possibilia* існують у тому ж сенсі, що і актуальні об'єкти. А, отже, сфера можливого співпадає із сферою існуючого. Представники модального реалізму наголошують на реальному існуванні можливості і можливих об'єктів, але в «інших світах». Нескінченна кількість «можливих світів» існує в дійсності, так само актуально, як і наш, актуальний світ.

Модальні оператори були використані С. Кріпке для доведення ним необхідного характеру тотожностей, зокрема, при розгляді психофізичної проблематики. Припускаючи модальність *de re*, американський філософ доводить, що будь-яке висловлювання про тотожність доводить її (тотожності) необхідний характер. Розрізнення випадкових та необхідних істин заaktuалізовує уведення до дискурсу понять «жорсткий десигнатор» та «контрфактуал». «Жорсткий десигнатор» є терміном, що є істинним в усіх «можливих світах», і в усіх «можливих світах» він позначає той самий об'єкт.

«Можливий світ» може розглядатися як абстрактний об'єкт, мислимий ймовірний стан справ, уявлення про майбутній перебіг подій, про належний вчинок, знання, переконання тощо. А відтак, «можливий світ» застосовуваний у моделюванні реального процесу пізнання. Більше того, кожен з нас час від часу має враховувати декілька варіантів розвитку подій, моделювання яких відбувається у певному контрфактичному контексті. А, отже, як правило, такі уявлення про ймовірний стан справ, майбутній перебіг подій виражаються через умовні контрфактичні висловлювання (контрфактуали). Формально контрфактичне висловлювання імпліцитно містить пропозицію щодо відмінної фактичності, від ситуації, мислимої в умові (антецеденті) такого висловлювання. Специфічним для таких висловлювань є те, що їх не можна кореспондентувати до фактичності, радше, маємо виявити підставові для висновування досяжні альтернативи.

У підрозділі 3.4 «Семантичний реалізм та антиреалізм в аналітичній філософії. Аналітика носіїв істиннісного значення щодо семантичних феноменів» заактуалізовано проблему семантичного (анти)реалізму в сучасній аналітичній філософії, що постала, вочевидь, із необхідності рефлексії феномену «лінгвістичного повороту». Проблематизм семантичного реалізму та антиреалізму в сучасній аналітичній філософії зумовлений, першочергово, онтологічним та гносеологічним статусом так званих «нульових» понять, які вказують на не існуючі сутності, такі, що не мають референтів.

Відтак, актуальність дослідження феномену семантичного (анти)реалізму зумовлює розглянути його специфіку у декількох вимірах, або ж контекстах:

- в контексті проблеми існування;
- в контексті дослідження системи «мова-світ» та їх співвідношення;
- в контексті проблеми референції «нульових» понять;
- в контексті встановлення істиннісного значення для висловлювань, які містять «нульові» поняття.

Отже, проблема семантичного реалізму та антиреалізму в сучасній аналітичній філософії постає, зокрема, як проблема визначення істиннісних значень висловлювань, що містять «пусті імена». В сучасній аналітичній філософії подибуємо не тільки антиреалістську (як найбільш репрезентативну у філософському середовищі аналітиків) позицію щодо «пустих імен», а й реалістську, відповідно до якої цілком виправданими у їх існуванні є імена, що позначають неіснуючі об'єкти.

Проблематичність семантичного антиреалізму засвідчено, принаймні, у трьох контекстах: логічному, епістемологічному та онтологічному. Так, якщо ми припускаємо існування «пустих імен», вочевидь, постає питання про онтологічний статус референтів цих імен. Антиреалістський аналіз висловлювань із «пустими іменами» можливий у семантичному (коли «пусті імена» або елімінуються із контексту висловлювання, або ж розглядаються у певному контексті, а відтак, їх референти та істиннісне значення висловлювань вибудовуються виходячи із контекстуальної семантики «пустих імен») та прагматичному (коли до аналізу «пустих імен» застосовувані інструменталістські технології, на кшталт мовних ігор, пресупозицій тощо) вимірах. На семантичному рівні застосовувані такі прийоми, як перефраз висловлювань, що містять «пусті імена», а також заміна таких висловлювань на інші.

Реалістській аргумент філософів-аналітиків щодо статусу «пустих імен» та їх референтів ґрунтується на принципі здорового глузду, основоположною для якого є ідея включення неіснуючих об'єктів в онтологію реального, визначеного передусім потребами теорій референції. Ідея в тім, що якщо ми послуговуємось принципом здорового глузду щодо проблеми референції «пустих імен», ми подекуди припускаємо й істинність висловлювань, що містять такі імена.

В цьому контексті варто зауважити, що на рівні буденного слововжитку навряд чи вдасться обґрунтувати відмінності висловлювань про існуючі об'єкти від висловлювань про неіснуючі об'єкти. Отже, й на рівні буденної мови має місце продукування «пустих імен», які є не менш реальними за продуковані наукою «пусті імена», на кшталт «число», «можливий об'єкт», «ідеалізований об'єкт» та ін.

І філософи-реалісти, і філософи-антиреалісти у питанні аналітики висловлювань, що містять «пусті поняття» та встановлення їх істиннісного значення, вирішували не однакові завдання. Так, філософи-антиреалісти переймалися питанням наявності/відсутності значень у «пустих імен» принагідно до умов ідеальної наукової теорії. Тоді як філософи-реалісти ідентичну проблему розглядали в контексті багатоманіття мов та слововжитку.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні проведено теоретико-методологічне обґрунтування парадигми реалізму та парадигми антиреалізму наукової істини в аналітичній філософії та репрезентовані в межах цих парадигм теорії істини. Було доведено, що аналітика предикату «істина» є можливою не тільки у застосунку методологій аналізу, як-то: семантичного, концептуального, контрфактичного та інших, а й в контексті генералізованих стрімів в аналітичній філософії (логіко-аналітичного та логіко-конструктивістського), що послугувало методологічною основою дослідження. Для першого характерним є основоположний статус логіки та філософії науки, які забезпечують точність науки та достовірність філософії, коли філософія робить зарозумілі речення зрозумілими, а наука їх верифікує. Логіко-конструктивістський стрім в аналітичній філософії основоположно убачає рефлексію не формально-логічних критеріїв ідеальної мови, а філософію буденної мови, прагматику мовних ігор. Виходячи з цього, гіпотезуємо щодо актуальності функціоналістської інтерпретації істиннісного предикату, визначуваної передусім комунікативними аспектами істиннісної оцінки.

Вирішення завдань, поставлених у дисертаційному дослідженні, зумовило розгляд істиннісного предикату у його сутнісно-функціональній системності: парадигмальності (реалістській та антиреалістській), аспектності (загально-теоретичній, історико-філософській та практичній), інтерпретаційності (інфляціоністській та дефляціоністській). Дослідження предикату «істина» в контексті його парадигмальностей, зокрема, передбачає встановлення сутнісних особливостей теорій істини, визначуваних онтологічним та гносеологічним модусами парадигми реалізму та парадигми антиреалізму наукової істини, що проблематизує істиннісну оцінку носіїв істиннісного значення щодо онтологічного та гносеологічного статусу сутностей, постульованих науковою теорією. Онтологічний модус реалізму чи-то антиреалізму затверджує (не)існування об'єктів, що репрезентовані в науковій теорії, мові, свідомості. Гносеологічний модус парадигми реалізму чи-то антиреалізму затверджує щонайменше потенційну (не)пізнаваність репрезентованих об'єктів, явищ, а висловлювання щодо них можуть бути потрактовані або як істинні, або як хибні.

Поняття реалізму у різний спосіб витлумачується представниками аналітичної філософії: він визначуваний в термінах епістемологічних досягнень наукових теорій, в термінах їх істинності або ж приблизної істинності, в термінах «успішності» наукових теорій щодо описуваної нею предметної області тощо. Вочевидь, залежно від характеру об'єктивно існуючих сутностей, можна виокремити метафізичний

реалізм, наївний реалізм, науковий реалізм, психологічний реалізм, моральний реалізм та інші. Затвердження реального існування таких сутностей передбачає визначення статусу цих сутностей у їх взаємодії із свідомістю, а тому і їх можливість адекватної репрезентації та істиннісної оцінки висловлювань, що містять терміни, що позначають ці сутності.

Тим не менше, реалізм ми не можемо репрезентувати як несуперечливу систему. В дисертаційному дослідженні проаналізовано основні аргументи філософів-антиреалістів, покликані розв'язати протиріччя реалізму. Аргументація філософів-антиреалістів стосується першочергово потенціалу такого методу емпіричного дослідження як спостереження, поскільки саме воно є підставовим для затвердження адекватності опису науковою теорією фактичності, спостережуваних сутностей. Тоді як теоретизування щодо неспостережуваних сутностей з позиції антиреалістів є доволі сумнівним. Встановлено, що на користь антиреалістської позиції свідчать і принцип «недовизначеності теорії емпіричними фактами», і «песимістична метаіндукція», і недоліки умово-істиннісної реалістської семантики.

Нами встановлено, що поняття «значення» є одним з основоположних для аналізу предикату «істина» як в контексті парадигми реалізму, так і в контексті парадигми антиреалізму. Зокрема, досліджувана з реалістських позицій умово-істиннісна теорія значення, основна ідея якої полягає в тім, що те чи інше висловлювання відповідає станові справ, наявність якого є необхідною та достатньою умовою істинності цього висловлювання щодо цього стану справ, напряду відсилає до класичного уявлення про істину як кореспондування до фактичності. Отже, основоположною для реалістської теорії значення та істини є ідея, що відповідність речення станові справ, є умовою істинності цього речення і забезпечується референційним відношенням між термінами речення та фактичністю. В цьому (реалістському) контексті очевидний субстанційний характер істини. Аби бути істинним, висловлювання має репрезентувати світ таким, яким він є, тобто потрібно, аби стан справ, який є умовою істинності висловлювання, був актуально наявним.

Очевидним є той факт, що аналіз феномену значення є основоположним і для філософів-антиреалістів, але для яких екстенціонал має бути проаналізований не в термінах відповідності висловлювання до станів справ, а в епістемологічних термінах, коли значення висловлювання встановлюється тим, що приймається як підстава, умова його істинності, тим, що підтверджує чи-то обґрунтовує прийняття висловлювання як істинного. На переконання філософів-реалістів, розуміння умов істинності може бути або експліцитним (потенційно передаваним у мовленні), або імпліцитним (потенційно непереданим у мовленні). Очевидно, що ми маємо експліцитні знання умов істинності лише деяких висловлювань і аж ніяк не можемо мати експліцитні знання умов істинності усіх зрозумілих нам висловлювань.

У дисертаційному дослідженні виокремлено три групи аспектів, які на нашу думку, визначають сутнісно-функціональну аналітику істиннісного предикату. По-перше, це загально-теоретичні аспекти, що визначають методологію, стилістику, топологію, тематику аналітичної філософії, в межах якої досліджується істиннісна проблематика. Показано, що методологічною основою дослідження предикату «істина» в аналітичній філософії є методології аналізу як поліфункціональної процедури. Стилїстика філософування аналітичних філософів, на наше переконання,

може бути екземпліфікована інтенцією Л. Вітгенштайна, що усе, про що може бути мовлено, має бути мовлено чітко та ясно.

По-друге, нами виокремлено історико-філософські аспекти істиннісної проблематики в аналітичній філософії, до яких ми відносимо умови та чинники появи й становлення аналітичної філософії як такої. Це питання вирішуване принагідно до аналітики логіко-семантичних та філософських ідей Дж. Е. Мура, Г. Фреге, Б. Рассела, М. Даміта та інших філософів, які тою чи іншою мірою досліджували істиннісну проблематику. Дискусійним видається питання, про що було заактуалізовано в роботі, щодо належності того чи іншого зазначеного вище філософа, по-перше, до аналітичного представництва, а по-друге, до філософів-реалістів чи-то філософів-антиреалістів. Аналіз їх філософських концепцій уможливив висновування щодо неоднозначності висновків щодо їх віднесення чи-то до реалістів, чи-то до антиреалістів, беззаперечним полишаючи їх аналітичне представництво.

По-третє, істиннісна проблематика простежувана і в контексті прикладних аспектів, зокрема в науковому, моральному, літературному, політичному та інших дискурсах. Дискурсивність істини полягає в тому, що генерованим в межах дискурсів висловлюванням можна дати істиннісну оцінку, визначувану не тільки інструментально, а й парадигмально.

Нарешті, окрім парадигмальностей та аспектності істини остання досліджувана й через її інтерпретативні моделі, якими ми вбачаємо інфляціонізм та дефляціонізм. Класичне уявлення про істину апелює до її сутнісного потрактування, приписуючи істині абсолютний ціннісний та нормативний статус, підставовим для якого є реальність, фактичність. Така інтерпретаційна модель істини є інфляційною, специфічною для якої є експліцитне визначення істини та її субстанційне обґрунтування. На відміну від інфляціонізму, дефляціонізм наголошує на імпліцитному визначенні істиннісного предикату як функції; він є інтерпретаційною моделлю істини, основоположним для якої є демонстрація надлишковості істини. Дефляціонізм розглядається як альтернативна інфляціонізму інтерпретаційна модель істини і може бути представлений як система теорій істини, згідно з якою остання розуміється як метафізично пусте поняття але із певними логічними та лінгвістичними функціями. Основоположним принципом дефляціоністських теорій є теза про те, що істина не є властивістю того чи іншого об'єкту. В контексті дефляціонізму стверджувати про істинність висловлювання означає просте ствердження смислу висловлювання. Дефляціонізм щодо істини є скептичним щодо необхідності її визначення нарівні із такими поняттями як «справедливість», «благо», «добро», «свідомість» тощо, які почасти розуміються як пусті.

Отже, щодо тематики представленого назагал дослідження парадигм наукової істини, варто зауважити, що проблемні питання, пов'язані із дефініціонуванням предикату «істина», визначення його ролі та функцій в (пі)знанні та інші дотичні питання є основоположними для аналітичної філософії. Здебільшого, дискусійність питань аналітичної етіології заактуалізована вже не стільки прийнятним формулюванням поняття та теорії істини, скільки його наслідками, що детермінує обрання тої чи іншої теорії істини як парадигмальної.

СПИСОК НАУКОВИХ ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Індивідуальна монографія:

1. Лебідь А. Є. Концепт «істина» в аналітичній філософії / А. Є. Лебідь. – Суми: Вид-во СумДУ, 2017. – 381 с.

Розділи в колективних монографіях:

2. Лебедь А. Е. Мировоззренческий потенциал науки XXI века // Наука и образование: современные трансформации: Монография / А.Е. Лебедь / Ин-т философии им. Г. С. Сковороды. – Київ : ПАРАПАН, 2008. – С. 293-305.
3. Лебедь А.Е. Аналитическая философия: польский контекст исследования проблемы истины / А. Е. Лебедь // W strone marzen. – Warsawa. – 2013. – S. 487-497.
4. Лебідь А.Є. Аналітика темпорального nonexistence // Практичні аспекти філософії часу: Монографія / А. Лебідь. – Суми : Вид-во СумДУ, 2017. – С. 126-143.

Статті, опубліковані в наукових фахових виданнях України:

5. Лебідь А. Є. Світоглядний простір нанонауки та перспективи техногенної цивілізації / А. Лебідь // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки». – 2005. – №660. – С. 19-23.
6. Лебедь А. Е. Интенционал и экстенционал дефиниции логических семантик / А. Лебедь // Філософські науки. – 2005. – С. 190-196.
7. Лебедь А. Е. Интенциональные контексты интенциональных пропозиций / А. Лебедь // Філософські науки. – 2006. – С. 177-186.
8. Лебідь А.Є. Натурфілософія ренесансної науки. Формування нової картини світу / А. Є. Лебідь // Філософські науки. – 2008. – С. 44-51
9. Лебідь А. Є. Концепція істини-події в системі трансдисциплінарних досліджень / А. Є. Лебідь // Людинознавчі студії. Збірник наукових праць ДДПУ імені Івана Франка. - 2010. - Випуск 22. Філософія. - С.125-135.
10. Лебедь А. Е. Проблема истины: существует ли она? / А. Лебедь // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. –2011. – Випуск 1. – С. 240-245.
11. Лебідь А.Є. Епістемічний образ істини / А. Лебідь // Філософія науки: традиція та інновації. – 2011. - № 1(3). – С. 51-57.
12. Лебідь А.Є. Істина: від онтології ἀληθεια до епістемології ψευδος / А. Лебідь // Філософія науки: традиція та інновації. – 2011. - № 2(4). – С. 26-31.
13. Лебідь А.Є. Метаморфози Істини: ἀληθεια в системі онтологічної парадигми / А. Лебідь // Інтелект. Особистість. Цивілізація: Тематичний збірник наукових праць із соціально-філософської проблематики. – 2011. – Випуск 9. – С. 279-286.
14. Лебідь А. Є. Філософія як теорія Істини / А. Лебідь // Філософія науки: традиція та інновації. – 2012. - № 1(5). – С. 28-35.
15. Лебідь А. Є. Аналітики при-сутності Буття-Істини-Ніщо / А. Лебідь // Філософія науки: традиція та інновації. – 2012. - № 2(6). – С. 122-129.
16. Лебедь А. Е. Дискуссия «реализм-антиреализм» и вопрос о состоятельности теории корреспонденции в неореалистических контекстах / А. Лебедь // Вісник

- ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки». – 2012. – № 995. – С. 35-41.
17. Лебідь А. Є. Кореспондентна теорія істини: переваги та недоліки / А. Лебідь // Філософія науки: традиція та інновації. – 2013. - № 1(7). – С. 61-69.
18. Лебідь А. Є. Теорія істини як відповідності в логіко-семантичних системах Г. Фреге та Б. Рассела / А. Лебідь // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки». – 2013. – №1057. – С. 11-16.
19. Лебідь А. Є. Транспозиції поняття «істина» в аналітиці мовних конструкцій: Л. Вітгенштайн та Дж. Остін / А. Лебідь // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія». – 2013. – Випуск 13. – С. 35-39.
20. Лебедь А. Е. «Истина», «язык» и «реальность» в философии Д. Дэвидсона / А. Лебедь // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки». – 2014. – №1083. – С. 56-60.
21. Лебідь А. Є. Парадигма реалізму та теорії істини / А. Лебідь // Людинознавчі студії. Збірник наукових праць ДДПУ імені Івана Франка. - 2014. - Випуск 30. Філософія. - С. 129-143.
22. Лебідь А. Є. Парадигма реалізму: істина в логіко-семантичній системі Г. Фреге / А. Лебідь // Світогляд-Філософія-Релігія. - 2015. - Випуск 8. - С. 68-81.
23. Лебідь А. Є. Проблема істинності умовних контрфактичних висловлювань в контексті модального реалізму та семантики «можливих світів» / А. Лебідь // Світогляд-Філософія-Релігія. – 2015. – Випуск 9. – С. 23-36.
24. Лебідь А. Є. Антиреалістська (фізикалістська) парадигма феномену ментального (стаття перша) / А. Лебідь // Світогляд-Філософія-Релігія. – 2016. – Випуск 11. – С. 27-37.

Наукові статті, опубліковані в наукових фахових виданнях інших держав:

25. Lebid A. The main principals of paradigm of realism and problem of truth / A. Lebid // Massachusetts Review of Science and Technologies. – 2015. – №.2, Volume VI. – P. 455-460.
26. Lebid A. «Death» of Truth – the Apotheosis of Deflationism / A. Lebid // European Journal of Social and Human Sciences. – 2015. – Vol. 7, Is. 3. – P. 144-149.
27. Lebid A. Moral (anti)realism in analytic philosophy / A. Lebid // American Journal of science and technologies. – 2015. – № 2 (20), Volume II. – P. 234-240.
28. Lebid A. The problem of the truth of the counterfactual conditionals in the context of modal realism and the semantics of the possible worlds / A. Lebid // Journal of advocacy, research and education. – 2015. – Vol. 4, Is. 3. – P. 192-197.
29. Lebid A. In Defense of Common Sense of G.E. Moore’s Realistic Theory of Truth / A. Lebid // European Journal of Social and Human Sciences. – 2016. – Vol. 10, Is. 2. – P. 77-81.
30. Лебедь А. Е. Понятие истины и дефляционизм / А. Лебедь // Voprosy filosofii i psikhologii. – 2016. – Vol. 7, Is. 1. – С. 29-35.
31. Lebid A. The Role of Methodology as a Key Component of Modern Analytic Philosophy / A. Lebid // European Journal of Social and Human Sciences. – 2017. – №4(1). – P. 25-28.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

32. Лебідь А.Є. Семантика символу у творчості Г. Сковороди / А. Лебідь // Учення Григорія Сковороди про дух, духовність та істину: історія і сучасність : матеріали II Міжнародної науково-теоретичної конференції, 3-5.12.2007 р. – Суми, 2007. – С. 67-68.
33. Лебідь А.Є. Григорій Сковорода знаний і незнаний: розвідки щодо творчої спадщини філософа / А. Лебідь // Григорій Сковорода: образ світлої людини на всі часи : матеріали Всеукраїнської наукової конференції, 17.05.2008. – Сковородинівка, 2008. – С. 65-69.
34. Лебідь А.Є. Дещо про дефініції поняття «буття» / А. Лебідь // Дні науки філософського факультету – 2008 : міжнародна наукова конференція, 16-17.04.2008. Ч. VI. – Київ, 2008. – С. 115-117.
35. Лебідь А.Є. Софійні та епістемічні підґрунтя нової науки в світлі вчення Григорія Сковороди про істину / А. Лебідь // Планетарна цивілізація. Наука. Освіта : матеріали Всеукраїнської наукової конференції, 3-4.07.2008. – Суми, 2008. – С. 193-194.
36. Лебідь А.Є. Богошукання Григорія Сковороди у світлі його філософської системи / А. Лебідь // Сталий розвиток в контексті проблем формування особистості та ідей Г. С. Сковороди : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 16-17.10.2008. – Харків, 2008. – С. 186-188.
37. Лебідь А.Є. Девальвація засад істинності та адекватності знання в постмодерністській епістемології та філософії науки / А. Лебідь // Філософський та літературознавчі виміри сучасних гуманітарних досліджень : матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції до 287-ліття з дня народження Г.С. Сковороди, 17-19.12.2009 р. – Суми, 2009. – С. 51-52.
38. Лебідь А.Є. Інтерпретація: конституювання чи руйнація змісту / А. Лебідь // Філософія мови: текст, образ, реальність : матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції до 200-річчя з дня народження М. В. Гоголя, 30-31.03.2009 р. – Суми, 2009. – С. 70-72.
39. Лебідь А.Є. Поняття дискурсу / А. Лебідь // Дні науки філософського факультету – 2009 : матеріали Міжнародної наукової конференції, 21-22 квітня 2009 р. Ч. III. – Київ, 2008. – С. 101-102.
40. Лебедь А.Е. Язык и языковые структуры в контексте междисциплинарного диалога / А. Лебедь // Современная философия в контексте межкультурных коммуникаций. – Уссурийск, 2009. – С. 97-99.
41. Лебідь А.Є. Аналіз поняття істинності наукового знання / А. Лебідь // Матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів гуманітарного факультету СумДУ. – Суми, 2010. – С. 110-111.
42. Лебедь А.Е. Парадоксальность истины / А. Лебедь // Концепт реальності у філософії, літературі й науці : матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції, 24-25 лютого 2011 р. – Суми, 2011. – С. 36-38.
43. Лебедь А.Е. Экзистенциальные формы истины / А. Лебедь // Матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та

- студентів факультету ІФСК, 18-23 квітня 2011 р. Частина II. – Суми, 2011. – С. 41-42.
44. Лебідь А.Є. Істина та шлях до неї: Геракліт – Сократ – Сковорода / А. Лебідь // Григорій Сковорода і проблема соціального буття : матеріали VI Всеукраїнської наукової конференції 21.05.2011 р. – Сковородинівка, 2011. – С. 59-60.
45. Лебідь А.Є. Істина: ретроспективний аналіз / А. Лебідь // Нові виміри духовності на початку XXI ст. : програма II Міжнародної наукової конференції, 21-22 жовтня 2011 р. – Суми, 2011.
46. Лебідь А. Є. Логіко-математична істина як вияв трансдисциплінарності наукового знання / А. Лебідь // Дні науки філософського факультету – 2011 : матеріали Міжнародної наукової конференції, 20-21 квітня 2011 р. Ч. 10. – Київ, 2011. – С. 45-46.
47. Лебідь А. Є. Логічні критерії мови та проблема істини як предиката в світлі теорії індивідуальностей Пітера Стросона / А. Лебідь // Філософія спілкування: культура, мова, цінності : матеріали науково-теоретичної конференції, 28-30 березня 2012 р. – Харків, 2012. – С. 99-101.
48. Лебедь А. Е. Философский анализ и необходимая истина / А. Лебедь // Дні науки філософського факультету – 2012 : матеріали Міжнародної наукової конференції, 18-19 квітня 2012 р. – Ч. 6. – Київ, 2012. – С. 111-112.
49. Лебідь А.Є. «Стихійна» антропологія: метаморфози цілісної людини / А. Лебідь // Нові виміри духовності на початку XXI ст. : програма III Міжнародної наукової конференції, 30.11.-01.12.2012 р. – Суми, 2012.
50. Лебедь А. Е. Філософія: истина бытия и бытие истины / А. Лебідь // Матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів факультету ІФСК, 19-20 квітня 2012 р. Частина II. – Суми, 2013. – С. 12-14.
51. Лебідь А. Є. Транспозиції поняття «істина» в аналітиці мовних конструкцій: Л. Вітгенштайн та Дж. Остін / А. Лебідь // Культура в горизонті сталих і плинних ідентичностей : програма VI Міжнародної наукової конференції, 12-13 квітня 2013 р. – Острог, 2013.
52. Лебідь А. Є. Істина чи достовірність: до питання про кризу поняття істинності / А. Лебідь // Дні науки філософського факультету – 2013 : матеріали Міжнародної наукової конференції, 16-17 квітня 2013 р. – Ч. 3. – Київ, 2013.. – С. 180-182.
53. Лебідь А. Є. Дистинкція аналітичних та синтетичних істин: І. Кант vs Г. Фреге / А. Лебідь // Гуманізм. Трансгуманізм. Постгуманізм : матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції, 19-20 квітня 2013 р. – Суми, 2013. – С. 52-54.
54. Лебідь А. Є. Теорії істини і обґрунтування реалізму / А. Лебідь // Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів факультету ІФСК, 19-20 квітня 2013 р. – Частина III. – Суми, 2013. – С. 39-41.
55. Лебедь А. Е. О некоторых аспектах трактовки понятия истины Л. Витгенштейном / А. Лебедь // Соціально-гуманітарні аспекти розвитку

- сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів факультету ІФСК, квітень 2014 р. – Суми, 2014. – С. 257-260.
56. Лебідь А. Є. «Type theory» Бертрана Рассела та проблема (істини) реальності / А. Лебідь // Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів факультету ІФСК, квітень 2015 р. – Суми, 2015. – С. 165-167.
57. Лебідь А. Є. Реалізм-антиреалізм: Г. Фреге і Б. Рассел про істину / А. Лебідь // Дні науки філософського факультету – 2015 : матеріали Міжнародної наукової конференції, 21-22 квітня 2015 р. – Ч. 1. – Київ, 2015. – С. 146-148.
58. Лебідь А. Є. Аналітична філософія мови: основні проблеми / А. Лебідь // Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht : VI. Internationale virtuelle Ukrainistik-Konferenz, 29 Oktober - 01 November 2015 / [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrainistik-konferenz.slavistik.lmu.de/wp-content/uploads/Андрій_Лебідь.pdf
59. Лебідь А. Є. Феномен свідомості: досвід аналітичної філософії / А.Є. Лебідь // Дні науки філософського факультету – 2016 : матеріали Міжнародної наукової конференції, 21-22 квітня 2016 р. – Ч. 1. – Київ, 2016. – С. 141-142.
60. Лебідь А. Є. Фізикалістська стратегія mind-body problem / А. Лебідь // Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів факультету ІФСК, квітень 2016 р. – Суми, 2016. – С. 141-144.
61. Лебідь А. Є. Концепт «можливий світ»: від античності до сьогодення / А. Лебідь // Античні витоки європейської раціональності: до 2400-річчя Аристотеля : програма ХХІV Харківських міжнародних сходоворидинівських читань. – Харків-Сковоридинівка, 2016.

Наукові публікації, які додатково відображають результати дослідження:

62. Лебідь А.Є. Ренесансна наука та проблема істини: зміна антропологічних орієнтирів / А. Лебідь // Світогляд. Філософія. Релігія. – 2011. – №1. – С. 142-153.
63. Лебідь А. Є. Істина-Буття та Буття-Істина: розмисли про нові смисли старих понять / А. Лебідь // Світогляд. Філософія. Релігія. – 2012. – №3. – С. 65-75.
64. Лебідь А. Є. На захист здорового глузду реалістської теорії істини Дж. Е. Мура / А. Лебідь // Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія - 2014. - Випуск 726-727. - С. 14-18.
65. Лебідь А. Є. Реалізм наукової істини у філософії Б. Рассела / А. Лебідь // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. Збірник. – 2016. – № 2(8). – С. 94-104.

АНОТАЦІЯ

Лебідь А. Є. Парадигми наукової істини в аналітичній філософії. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.05 – історія філософії (Філософські науки). – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2018.

Дисертацію присвячено дослідженню реалістської та антиреалістської парадигми наукової істини в аналітичній філософії, а також інфляціоністських та дефляціоністських теорій істини як репрезентантів цих парадигм. Предикат «істина» досліджено в його сутнісно-функціональній системності: парадигма – аспект – інтерпретація.

Охарактеризовано базові філософські концепції, що визначили стилістику та методологію аналітичного філософування, зокрема ті, що представляють «логіко-аналітичний» та «логіко-конструктивістський» напрями аналізу: «лінія Фреге-Рассела», «лінія Мура», «лінія Вітгенштайна» та «лінія Строссона».

Доведено амбівалентний характер концепцій деяких філософів (Б. Рассел, Д. Девідсон, Г. Патнем, М. Даміт та ін.), які не можна однозначно кваліфікувати як або реалістські, або як антиреалістські. Досліджено прикладний характер предикації істиннісного значення по відношенню до висловлювань, що містять «пусті імена», контрфактичні контексти, а також ментальні, модальні, моральні тощо сутності.

Ключові слова: парадигма, істинність, інфляціонізм, дефляціонізм, жорсткий десигнатор, можливий світ, аналіз, контрфактичний контекст, реалізм, антиреалізм.

АННОТАЦИЯ

Лебедь А. Е. Парадигмы научной истины в аналитической философии. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора философских наук по специальности 09.00.05 – история философии (Философские науки). – Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2018.

Диссертация посвящена исследованию реалистской и антиреалистской парадигм научной истины в аналитической философии, а также инфляционистских и дефляционистских теорий истины как репрезентантов этих парадигм. Предикат «истина» исследуется в его сущностно-функциональной системности: парадигма – аспект – интерпретация.

Охарактеризованы базовые философские концепции, которые определили стилистику и методологию аналитического философствования, в частности те, что представляют «логико-аналитический» и «логико-конструктивистский» направления анализа: «линия Фреге-Рассела», «линия Мура», «линия Витгенштейна» и «линия Строссона».

Показан амбивалентный характер концепций некоторых философов (Б. Рассела, Д. Дэвидсона, Х. Патнэма, М. Даммита и др.) и которые нельзя однозначно квалифицировать как реалистские или же как антиреалистские.

Исследован прикладной характер предикации истинностного значения по отношению к высказываниям, содержащие «пустые имена», контрфактические контексты, а также ментальные, модальные, моральные и т.д. сущности.

Ключевые слова: парадигма, истинность, инфляционизм, дефляционизм, жесткий десигнатор, возможный мир, анализ, контрфактические контексты, реализм, антиреализм.

ABSTRACT

Andriy E. Lebid. The Paradigms of Scientific Truth in Analytical Philosophy. – Qualification research paper, manuscript.

Thesis for a Doctor Degree in Philosophy: Speciality 09.00.05 – History of Philosophy (Philosophy). – V. N. Karazin Kharkiv National University, the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2018.

The thesis dedicates itself to researching realist and antirealist paradigms of scientific truth in analytical philosophy and deflationist truth theories as representatives of those paradigms. The research defines the mythologemes of analytical philosophy, as well as possible variations in its conceptualization, based on stylistics, methodology, themes, and topology. The study of predicative truth is systematically articulated, from paradigm, to aspect, to interpretation.

Analytic philosophy is a leading style of philosophical thinking of Anglo-American cultural and philosophical topos, even though it is getting more widespread in other regions of the world. Due to a variety of its definitions, analytic philosophy requires some demystification in terms of resolving questions regarding its genesis, definition, themes, topology, methodology, etc. The emergence of analytic philosophy confirmed the analytical nature of the 20th century, it being «the century of analysis» and its main methodology being analytic.

The obvious particularity, focus on the language, logical and mathematical instrumentalism, orientation towards scientific and rational ideals confirm the scientism of analytic philosophy. None less obvious we find the leaning of analytic philosophers towards either logico-analytic or logico-constructivist streams.

The discussion between realism and antirealism supporters mostly took place in the first half of the 20th century and was connected to revolutionary achievements in physics and emergence of the instrumentalist paradigm of antirealism. Later on, the question of (anti)realism became associated with the problem of truth of scientific knowledge, not only by historians, but also in the context of analytic philosophy. The permanent substantiation of the debate around the realist and antirealist paradigms of truth arose as a result of scepticism about the assertion of the real existence of certain entities postulated by science that cannot be directly perceived.

Evidently, any version of realism declares the objective existence of certain entities (mental, moral, physical, etc.), depending on the nature of which one can outline

metaphysical realism, naive realism, scientific realism, psychological realism, moral realism, etc. Consequently, both realist and antirealist paradigms imply the existence of two interrelated modes: ontological and epistemological. The ontological mode of realism, in its principle, confirms the real existence of objects represented in scientific theory, language, and consciousness. The epistemological mode of the paradigm of realism asserts that objects and phenomena should be able to be at least marginally perceived, so that statements about them can be considered either as true or as false.

The ontological mode of realism distinguishes a realist position from anti-realist representations in science based on an epistemic understanding of truth as a factual correspondence with a standard set of methods and conditions by which the facts can be described. At the same time, the antirealist position is also supported by the principle of «inexpediency of the theory by empirical facts» and the so-called «pessimistic meta-induction», which diminishes the achievements of a realist paradigm. The main idea is that, in the history of scientific thought, it is possible to find many theories, which for a long time were considered true, but later on were proved to be false. It is hard to deny the fact that the discussion on the theory of meaning that is adequate for both philosophical and scientific discourse is fundamental to the distinctiveness of realism and antirealism.

The analysis of the concept of meaning is also fundamental for the paradigm of antirealism. According to the antirealist theory of meaning and truth, the extensional must be analysed not in terms of the correspondence of the proposition to the state of affairs, but rather in epistemological terms. The fundamental idea of antirealism is that the meaning of the utterance is established by the fact that it is accepted as the condition of its truth, on the basis that it provides a confirmation of something substantiating the acceptance of the utterance. Understanding the same conditions of truth can be either explicit knowledge (potentially transmitted in speech and language acts), or implicit (potentially non-transferable in speech and language acts). Obviously, we have an explicit knowledge of the conditions of truth of only some of the propositions, and, in most cases, they potentially can be expressed in another way, articulated in other words. However, we cannot have an explicit knowledge of the truth conditions of all the utterances we understand. Therefore, it is evident that the distinction between realism and antirealism is realized through the conceptual-semantic differentiation of the concepts of truth, meaning, reference, etc.

Key words: paradigm, truth, inflationism, deflationism, rigid designator, possible world, analysis, counterfactual context, realism, antirealism.